

AGENCIJA ZA MLADE BOSNE I HERCEGOVINE

Aldin Kolar

FORUM LIJEVE INICIJATIVE

AGENCIJA ZA MLADE BOSNE I HERCEGOVINE

Aldin Kolar

.

Sarajevo, 2018.

Ova publikacija je urađena uz pomoć Međunarodnog centra Olof Palme. Stavovi, mišljenja i zaključci u ovoj publikaciji ne moraju nužno odražavati stavove Udruženja Forum lijeve inicijative. Forum lijeve inicijative ne garantuje tačnost podataka koji su izneseni u ovoj publikaciji. Sva prava zadržana od Foruma lijeve inicijative.

Sadržaj

Uvod	5
Trenutni zakonski okvir u oblasti pitanja od interesa za mlade.....	7
Trenutno stanje u Bosni i Hercegovini	13
Pregled stanja nezaposlenosti mladih ljudi u BiH	13
Istraživanje o položaju mladih ljudi u BiH	15
Iskustva zemalja iz regiona i Evropske unije o uređenju pitanja od interesa za mlade ljude	22
Republika Srbija	22
Republika Makedonija – Agencija za mlade.....	23
Švedska – Agencija za mlade	24
Prijedlog mjera i preporuka	25
Osnivanje Agencije za mlade Bosne i Hercegovine	27
Djelokrug rada Agencije za mlade BiH.....	32
Zaključak	41
Bibliografija	42
Popis tabela, grafikona i šematski prikaz	44

Uvod

Institucionalno organizovana briga o mladima znači, prije svega, društvenu, socijalnu i materijalnu brigu o mladim pojedincima, omladinskim udruženjima, kao i o učestvovanju mladih na svim nivoima odlučivanja. Zasniva se na principima poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, na poštivanju ustavnog poretka, zakona i međunarodnog prava, te izgradnji demokratskih institucija i principima vladavine prava, kao i upražnjavanju međunarodno-pravnih standarda i najbolje međunarodne prakse sa ciljem doprinosa ispunjenju uslova za priključenje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji.

Mlade ljude treba staviti u društveni fokus i kreirati ambijent koji će im osigurati uživanje njihovih prava i pružiti odgovarajuću podršku. Svaka mlada osoba ima pravo na podršku i unapređenje svog razvoja, da postane odgovorna ličnost za sebe i društvo, bez diskriminacije po bilo kom osnovu i informisana na vrijeme o svim pitanjima, koja su od interesa za nju. Rad sa mladima je planirana i svjesna podrška mladima, kroz njihovo dobrovoljno učešće i kreativne, umjetničke, sportske i kulturne aktivnosti, aktivnosti na razvoju njihovih sposobnosti, a za njihovu dobrobit, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, borbu protiv narkomanije, delikvencije, te nacionalizma, fašizma, rasizma i drugih oblika šovinizma, kao i za dobrobit društva.

Jedan od problema sa kojima se susreće Bosna i Hercegovina je emigracija, odnosno odlazak mladih ljudi iz zemlje. Bosna i Hercegovina prema najnovijim procjenama Svjetske banke zauzima 16 mjesto u svijetu po stopi emigracije u odnosu na broj stanovnika u zemlji, odnosno u procentima 44,5%. BiH je ispred zemalja u okruženju, odnosno ispred Srbije (18%) i Hrvatske (20,9%), te i ispred Albanije (43,6%).¹

*1Masovni odlazak mladih iz BiH, Heinrich-Böll-Stiftung,
<https://ba.boell.org/sites/default/files/studija-masovni-odlazak-mladih-iz-bih.pdf>*

Njemačka, Austrija i Slovenija su najčešće zemlje za emigrante iz Bosne i Hercegovine. Problem nezaposlenosti mladih je glavni razlog zbog kojeg mladi odlaze iz BiH, što potvrđuje istraživanje koje je 2016. godine proveo UNDP „Socio-ekonomske percepcije mladih u BiH“ na 1200 ispitanika u dobi od 15 do 30 godina starosti, u kojem je konstatovano da je nezaposlenost mladih na prvom mjestu ili 87,3%. Problem našeg društva je i pasivnost mladih, koja je uzrokovana velikom nezaposlenošću, što je dovelo do loše socio-ekonomske situacije. Ostali razlozi su ekonomsko okruženje, nestabilnost države, nefunkcionalan državni sistem, vladavina korupcije i nepotizma. Ti razlozi su uzrok što mladi svoju perspektivu vide odlaskom u inostranstvo, a odlaskom mladih ljudi Bosna i Hercegovina gubi obrazovan mladi kadar.

Nedostaju programski i strateški pristupi podrške poboljšanju položaja mladih u Bosni i Hercegovini. Mladi se suočavaju sa posljedicama dugogodišnjeg zanemarivanja važnosti pitanja mladih, što je proizvelo njihovo loše socio-ekonomsko stanje.

Organizacije mladih su glavni pokretači programa neformalnog obrazovanja u Evropi. Hiljade organizacija mladih širom kontinenta doprinose izgradnji kompetencija mladih ljudi, aktiviranju njenih građana u učestvovanju i odlučivanju u javnom životu i na taj način pokazuju da kod njih postoji dobra volja i energija da razgovaraju i zajedno rade na izgradnji svjetlije budućnosti.

Osnovni cilj ovog dokumenta jeste da se ponude preporuke za sistemsko rješavanje problema mladih, osnivanjem Agencije za mlade BiH, koja bi radila na poboljšanju cjelokupnog stanja mladih u BiH. Agencija bi radila na donošenju i usvajanju Zakona o mladima BiH, kao krovnog zakona, koji bi uredio pitanja od interesa za život, položaj i djelovanje mladih ljudi u BiH i sadržavao bi razvojne planove i programe djelovanja koji se odnose na mlade, te Zakona o učeničkom i studentskom standardu BiH i Zakona o studentskom radu BiH, koji bi bili preduslov za rješavanje problema mladih.

Bosna i Hercegovina ima Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju i Zakon o visokom obrazovanju, gdje su samo djelimično pobrojana studentska prava, a Zakon o učeničkom i studentskom standardu BiH regulisao bi konkretna prava učenika i studenata, kao i opći interes u oblasti učeničkog i studentskog standarda, podsticajno bi djelovao na koheziju mladih i vratio bi im vjeru u bolju budućnost. Zakon o volontiranju na nivou BiH, također je potrebno donijeti, jer je volontiranje aktivnost od interesa za Bosnu i Hercegovinu i za volontere.

Trenutni zakonski okvir u oblasti pitanja od interesa za mlade

Temelj za stvarno i aktivno provođenje politika mladih u BiH su zakonodavni okviri, u kojima se određuju pravci djelovanja prema mladima. U Federaciji BiH pitanja mladih su regulisana Zakonom o mladima („Službene novine FBiH“ br. 36/10), u Republici Srpskoj Zakonom o omladinskom organizovanju („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 98/04, 119/08 i 1/12), a u Brčko distriktu Zakonom o mladima („Službeni glasnik Brčko distrikta“ br. 18/17).

Na nivou Bosne i Hercegovine za pitanja mladih nadležno je Ministarstvo civilnih poslova BiH kroz Komisiju za mlade. Ova komisija se sastoji od predstavnika Ministarstva civilnih poslova, entitetskih resornih ministarstava te predstavnika nevladinog sektora za pitanje mladih.

U Federaciji BiH za pitanja mladih nadležno je Federalno ministarstvo kulture i sporta, koji u svom djelokrugu vrši upravne, stručne i druge poslove iz nadležnosti FBiH, koji se odnose i na mlade. U svojoj unutrašnjoj strukturi Ministarstvo ima sektor za mlade. Kantoni su odgovorni za samostalno definisanje, usvajanje i provođenje programa djelovanja za mlade, a program utvrđuju i provode ministarstva koja u svojoj nadležnosti imaju neke od oblasti od interesa za mlade i planiraju

posebna sredstva prilikom usvajanja budžeta za izvršenje navedenih zadataka. U Republici Srpskoj za mlade je nadležno Ministarstvo porodice, omladine i sporta, koje u svom sastavu ima resor za omladinu.

Zakon o mladima Federacije BiH se bavi oblastima koja su važna za život, položaj i djelovanje mladih ljudi u Federaciji BiH i reguliše koja su to prava i obaveze mladih, reguliše rad sa mladima i omladinske aktivnosti, daje podršku mladima na općinskom, gradskom i kantonalnom nivou, reguliše programe djelovanja za mlade na federalnom i kantonalnom nivou, donošenje strategije za mlade, formiranje Savjeta mladih, Komisija za mlade, regulisanje rada omladinskih udruženja, formiranje Vijeća mladih. Bitan segment za mlade predstavlja njihova informisanost, a Zakon o mladima FBiH u članu 6. navodi da mladi imaju pravo biti pravovremeno i istinito informisani o svim pitanjima koja su od interesa za njih. U članu 8. se navodi da odgovorni organi vlasti trebaju mladim osobama putem utvrđenih mjera dati na raspolaganje različite mogućnosti u cilju unapređivanja njihovog razvoja, a te mjere i mogućnosti trebaju biti u skladu s interesima i potrebama mladih ljudi. Član 11. Zakona navodi da odgovornost pružanja podrške mladima imaju svi nivoi vlasti u Federaciji BiH.²

Zakon od značaja za mlade je i Zakon o volontiranju FBiH („Službene novine FBiH“, br. 110/12). U članu 3. Zakona o volontiranju FBiH se navodi da je volonitranje aktivnost od interesa za Federaciju BiH, kojom se doprinosi poboljšanju kvaliteta života, aktivnom uključivanju u društvene procese i razvoju humanijeg i ravnopravnijeg demokratskog društva. U članu 16. se navodi da se dugoročno volontiranje u struci priznaje kao radno iskustvo.³

Federacija BiH nema Strategiju za mlade. Zakon o mladima Federacije BiH predviđa da svi nivoi vlasti imaju obaveze definisanja, usvajanja i

*2 Zakon o mladima FBiH, "Službene novine FBiH", br. 36/10,
<https://www.fmks.gov.ba/kultura/legislativa/fbih/74.pdf>.*

*3 Zakon o volontiranju FBiH, "Službene novine FBiH", br. 110/12,
<http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/zakoni/2012/zakoni/37bos.html>.*

provođenja strategije prema mladima, koja predstavlja dokument institucija vlasti s programskim pristupom djelovanja prema mladima. Kantonalni, općinski i gradski nivoi vlasti imaju obavezu da samostalno osiguraju minimum mjera na planu rada sa mladima i omladinskih aktivnosti, a ukoliko nivoi vlasti nemaju stručnih i tehničkih kapaciteta, nosiocima podrške mladima iz nevladinog sektora može se povjeriti njihovo izvršenje. U članu 25. se navodi da se Strategija usvaja i provodi na osnovu istraživanja o potrebama i problemima mladih.⁴ U Federaciji BiH Strategiju za mlade imaju Unsko-sanski kanton i Zeničko-dobojski kanton, a Kanton Sarajevo ima Nacrt Strategije.

Skupština Unsko-sanskog kantona jula 2018. godine donijela je „Strategiju prema mladima“ za period 2018-2022. godine. Strategija će se baviti unapređenjem mladih u oblastima: zapošljavanja, obrazovanja, sigurnosti, zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, kulturi i sportu i aktivizmu. U izradi Strategije uz resorna ministarstva su radila vijeća mladih iz gradova i općina Unsko-sanskog kantona.

Skupština Zeničko-dobojskog kantona je u augustu 2018. godine usvojila „Strategiju omladinske politike“ za period 2018-2022. godine, koju je sačinila devetočlana Interresorna grupa Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-dobojskog kantona. Strategija će se baviti pitanjima mladih u oblastima: obrazovanja i nauke, rada i zapošljavanja, socijalne brige, zdravstvene zaštite, kulture i sporta, aktivizmom mladih, sigurnosti mladih, informisanju mladih i o slobodnom vremenu mladih.

Vlada Kantona Sarajevo u februaru 2018. godine usvojila je Nacrt strategije prema mladima za period od 2018-2022. godine i iskazala spremnost na poboljšanju položaja mladih u ovom kantonu. Strateški dokument za mlade su kreirali Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo uz podršku predstavnika svih resornih ministarstava, skupštinskih tijela Grada Sarajeva, Studentskog

4 Zakon o mladima FBiH, "Službene novine FBiH", br. 36/10, <https://www.fmks.gov.ba/kultura/legislativa/fbih/74.pdf>.

parlamenta UNSA, Asocijacije srednjoškolaca BiH i Vijeća mladih Kantona Sarajevo. Ovaj dokument predstavlja prvu strategiju prema mladima Kantona Sarajevo.⁵

Zakon o omladinskom organizovanju Republike Srpske reguliše programe u oblasti mladih, osnivanje i udruživanje omladinskih organizacija, programe za mlade, aktivnosti i finansiranje omladinskog rada, prava i obaveze članova i omladinskih organizacija, stručno usavršavanje, omladinske manifestacije, međunarodnu saradnju mladih i mobilnost mladih, kao i informisanje. U Zakonu su regulisana tijela za razvoj omladinske politike, Savjet za mlade Republike Srpske.⁶ Zakon o volontiranju u Republici Srpskoj je usvojen 2013. godine („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 89/13). U julu 2016. godine Narodna Skupština Republike Srpske usvojila je „Prijedlog Omladinske politike“ za period od 2016-2020. godine. U procesu izrade veliki doprinos dalo je Ministarstvo porodice, omladine i sporta, a učestvovao je i veliki broj omladinskih organizacija kao i najistaknutijih aktivista. Strategija obuhvata pet strateških ciljeva: unaprijediti zapošljavanje mladih, unaprijediti mogućnosti za aktivno učešće mladih, razviti zdrave stilove života kod mladih, osigurati podršku razvoju izvrsnosti mladih i unaprijediti mogućnosti za kvalitetno provođenje slobodnog vremena mladih.

Zakon o mladima Brčko distrikta reguliše prava i obaveze mladih, prava i obaveze omladinskih organizacija, definiše politiku i brigu prema mladima, kao i donošenje strategije za mlade, reguliše institucionalno učešće mladih u donošenju odluka, imenovanje Komisije za mlade, osnivanje Vijeća mladih Brčko distrikta BiH. U članu 16. se navodi da

5 Vlada Kantona Sarajevo usvojila nacrt Strategije prema mladima Kantona Sarajevo, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, <http://mon.ks.gov.ba/aktuelno/novosti-sa-vlade/vlada-kantona-sarajevo-usvojila-nacrt-strategija-prema-mladima-ks-i-za>.

6 Zakon o omladinskom organizovanju Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 98/04, 119/08 i 1/12, <http://www.pm.rs.ba/wp-content/uploads/2016/01/Zakon-o-omladinskom-organizovanju-RS.pdf>.

politika prema mladima predstavlja ukupnost svih mjera i institucionalnih mehanizama brige vlasti prema mladima, koji su usmjereni na poboljšanje i unapređenje položaja i statusa mladih. U članu 18. se navodi da je strategija za mlade dokument s programskim pristupom djelovanja prema mladima što uključuje definisane probleme i potrebe mladih, strateške pravce djelovanja, ciljeve strategije i mjere za realizaciju ciljeva strategije. Navodi se da Strategiju izrađuje Odjeljenje za stručne i administrativne poslove u saradnji s Vijećem mladih i dostavlja Vladi Brčko distrikta BiH koja odobrava i dostavlja ih Skupštini Brčko distrikta na razmatranje i usvajanje.⁷ Brčko distrikt ima usvojenu „Strategiju za mlade“ za period od 2013-2018. godine. Zakon o volontiranju u Brčko distriktu je usvojen 2018. godine („Službeni glasnik Brčko distrikta“ br. 34/18).

Trenutni Zakoni o mladima Federacije BiH i Republike Srpske nisu usaglašeni i primjetni su veliki problemi u implementaciji tih zakona. Najveći broj problema se odnosi na provođenje odredbi zakona o organizovanju mladih, finansiranju, donošenju strategija i obezbjeđivanju adekvatnih prostora za mlade.

Najznačajniji međunarodni dokumenti koji tretiraju ovu oblast su Evropska povelja o učešću mladih u životu na lokalnom i regionalnom nivou, Bijela knjiga o mladima – prva evropska strategija za mlade Evropske unije iz 2001. godine, a 2009. godine donesena je Nova Strategija pod nazivom „EU Strategija za mlade – ulaganje i osnaživanje“, u svrhu stvaranja više mogućnosti za mlade u području obrazovanja i zapošljavanja, Evropski pakt za mlade (2005.), EU strategija za mlade (usvojena 2018. godine, za period od 2019-2027. godine).

7 Zakon o mladima Brčko distrikta, „Službeni glasnik Brčko distrikta“ br. 18/17, <https://skupstinabd.ba/3-zakon/ba/Zakon%20o%20mladima%20Brc--ko%20distrikta%20BiH/001%2018-17%20Zakon%20o%20mladima%20Brc--ko%20distrikta%20BiH%20B.pdf>.

Tabela 1. Prikaz Zakona o mladima, Strategije za mlade, Agencije za mlade

Nivo odlučivanja	Zakon o mladima	Strategije za mlade	Agencija za mlade
Bosna i Hercegovina	NE	NE	NE
Federacija Bosne i Hercegovine	Usvojen 2010. godine	NE	NE
Unsko-sanski kanton		Strategija za mlade za period 2018-2022. godine	NE
Zeničko-dobojski kanton		Strategija za mlade za period 2018-2022. godine	NE
Kanton Sarajevo		Usvojen Nacrt strategije za mlade za period 2018-2022. godine	NE
Republika Srpska	Usvojen 2004. godine	Strategija za mlade za period 2016-2020. godina	NE
Brčko distrikt	Usvojen 2017. godine	Strategija za period 2013- 2018. godina	NE
Republika Srbija	Usvojen 2011. godine	Nacionalna Strategija za mlade za period 2015-2025. godine	NE
Republika Makedonija	NE	Nacionalna strategija za mlade za period 2016-2025. godine	Agencija za mlade i sport
Švedska	NE	Strategija za mlade ljude za period 2015-2018. godine	Agencija za mlade i civilno društvo

Trenutno stanje u Bosni i Hercegovini

Pregled stanja nezaposlenosti mladih ljudi u BiH

Prema podacima Federalnog zavoda za zapošljavanje u decembru 2018. godine najviše nezaposlenih mladih ljudi u Federaciji BiH, u tabeli br. 2., bila je skupina od 20 do 24 godine i to: 41.625, a najmanje nezaposlenih skupina od 15 do 19 godina 10.198, od 25 do 29 godine nezaposlenih je bilo 36.649 i skupina od 30 do 34 godine 36.035.

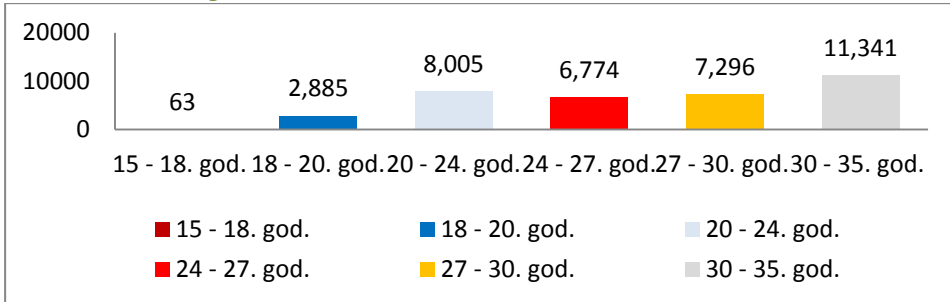
Tabela 2. Broj nezaposlenih mladih osoba po godinama starosti u FBiH u decembru 2018.

Redni broj	Kanton	15–19. god.	20–24. god.	25–29. god.	30–34. god.
1.	Unsko-sanski	2.002	4.960	3.948	4.024
2.	Posavski	199	415	384	313
3.	Tuzlanski	2.988	9.752	9.289	9.687
4.	Zeničko-dobojski	865	8.871	4.038	4.263
5.	Bosansko-podrinjski	124	417	332	302
6.	Srednjo-bosanski	1.076	4.664	5.273	4.215
7.	Hercegovačko-neretvanski	979	3.694	3.912	3.603
8.	Zapadnohercegovački	410	1.451	1.648	1.264
9.	Kanton Sarajevo	1.301	6.533	6.970	7.677
10.	Kanton 10	254	868	855	687
Ukupno		10.198	41.625	36.649	36.035

Izvor: Federalni zavod za zapošljavanje

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske u decembru 2018. godine vidi se da je najviše nezaposlenih mladih osoba u Republici Srpskoj, na grafikonu br. 1., bila skupina 30–35 godine 11.341, a najmanje nezaposlenih skupina 15–18 godine 63. Zatim skupine 20–24 godine 8.005, 27–30 godine 7.296, skupina 24–27 godine 6.774 i skupina 18–20 godine 2.885.

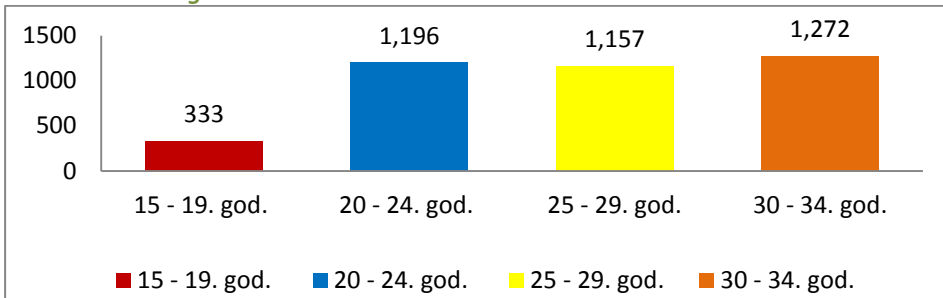
Grafikon 1. Broj nezaposlenih mladih osoba po godinama starosti u Republici Srpskoj u decembru 2018. godine.

Izvor: Zavod za zapošljavanje Republike Srpske

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta BiH u decembru 2018. godine vidljivo je da najviše nezaposlenih mladih osoba u Brčko distriktu BiH, na grafikonu br. 2., čini skupina 30–34 godine 1.272, a najmanje nezaposlenih skupina 15–19 godine 333. Zatim idu skupine 20–24 godine 1.196 i skupina 25–29 godine 1.157.

Grafikon 2. Broj nezaposlenih mladih osoba po godinama starosti u Brčko distriktu u decembru 2018. godine

Izvor: Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH

Prema podacima Federalnog zavoda za zapošljavanje, Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske i Zavoda za zapošljavanja Brčko distrikta BiH u decembru 2018. godine, u tabeli br. 3., prikazani su podaci o broju nezaposlenih mladih ljudi u Bosni i Hercegovini dobne skupine od 15 do 35 godina.

Ukupno nezaposlenih mladih u Federaciji BiH od 15 do 35 godina bilo je 124.507; u Republici Srpskoj 36.364 i u Brčko distriktu 3.958, što je ukupno na nivou Bosne i Hercegovine 164.829 nezaposlenih mladih ljudi.

Tabela 3. Broj nezaposlenih mladih osoba po godinama starosti u BiH u decembru 2018.

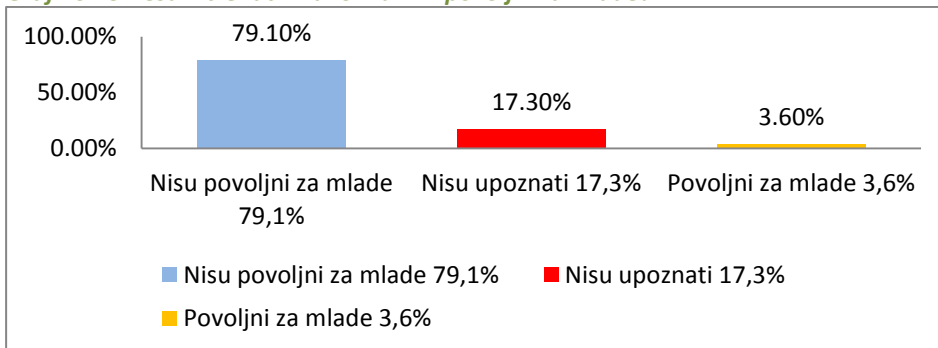
	15–20 godina	20–25 godina	25–30 godina	30–35 godina	Ukupno
Federacija BiH	10.198	41.625	36.649	36.035	124.507
Republika Srpska	2.948	8.005	14.070	11.341	36.364
Brčko distrikt	333	1.196	1.157	1.272	3.958
Ukupno	13.479	50.826	51.876	48.648	164.829

Izvor: Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Republike Srpske i Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH.

Istraživanje o položaju mladih ljudi u BiH

Prema istraživanju koje je provelo Udruženje ZUM „O položaju mladih u BiH 2017. godine“, na grafikonu br. 3., se mogu vidjeti mišljenja mladih da trenutni zakoni nisu povoljni za mlade ili 79,1% ispitanika, dok samo 3,6% mladih misli da su povoljni, a 17,3% nisu upoznati.

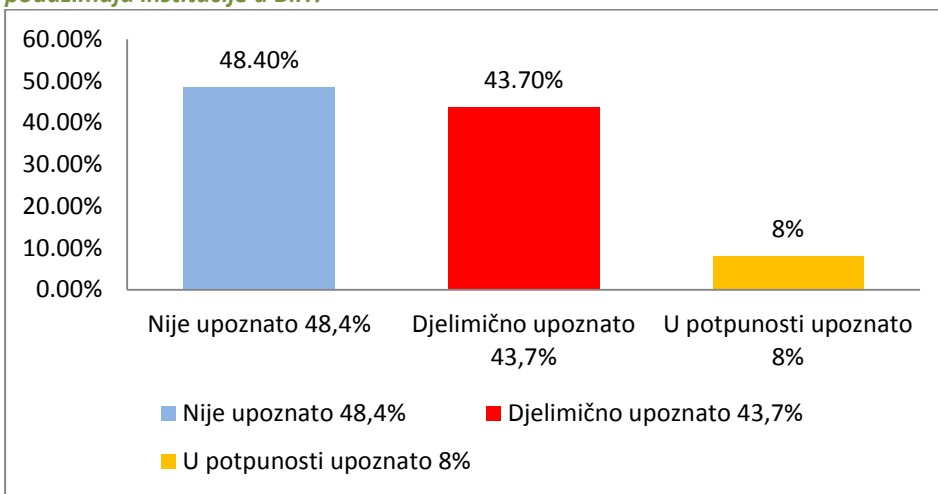
Grafikon 3. Jesu li trenutni zakoni u BiH povoljni za mlade?

Izvor: Udruženje ZUM, Istraživanje o položaju mladih u BiH 2017. godine

Na grafikonu br. 4. može se vidjeti da mladi nisu upoznati sa programima i mjerama za mlade koje poduzimaju institucije u BiH ili 48,4%, djelimično je upoznato ili 43,7%, a u potpunosti upoznato samo 8% mladih ljudi.

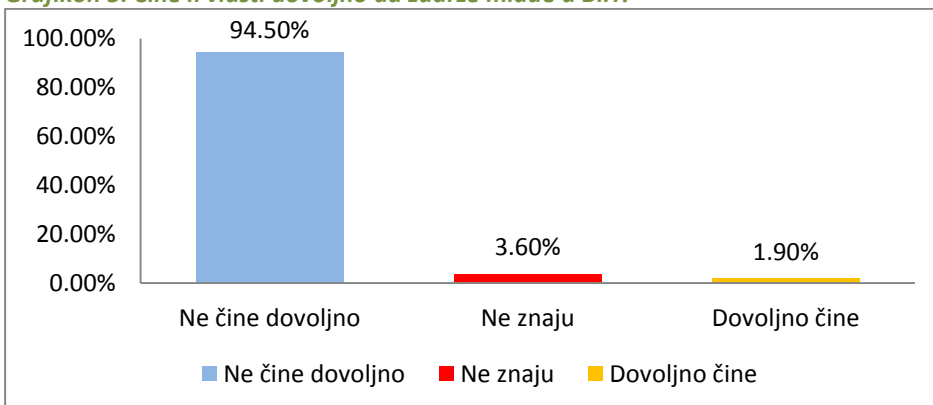
Grafikon 4. Da li su mladi upoznati sa programima i mjerama za mlade koje poduzimaju institucije u BiH?

Izvor: Udruženje ZUM, Istraživanje o položaju mladih u BiH 2017. godine

Na grafikonu br. 5. može se vidjeti da vlasti ne čine dovoljno da zadrže mlade u BiH ili 94,5% ispitanika smatra tako, dok samo 1,9% smatra da čine dovoljno, a 3,6% ne znaju.

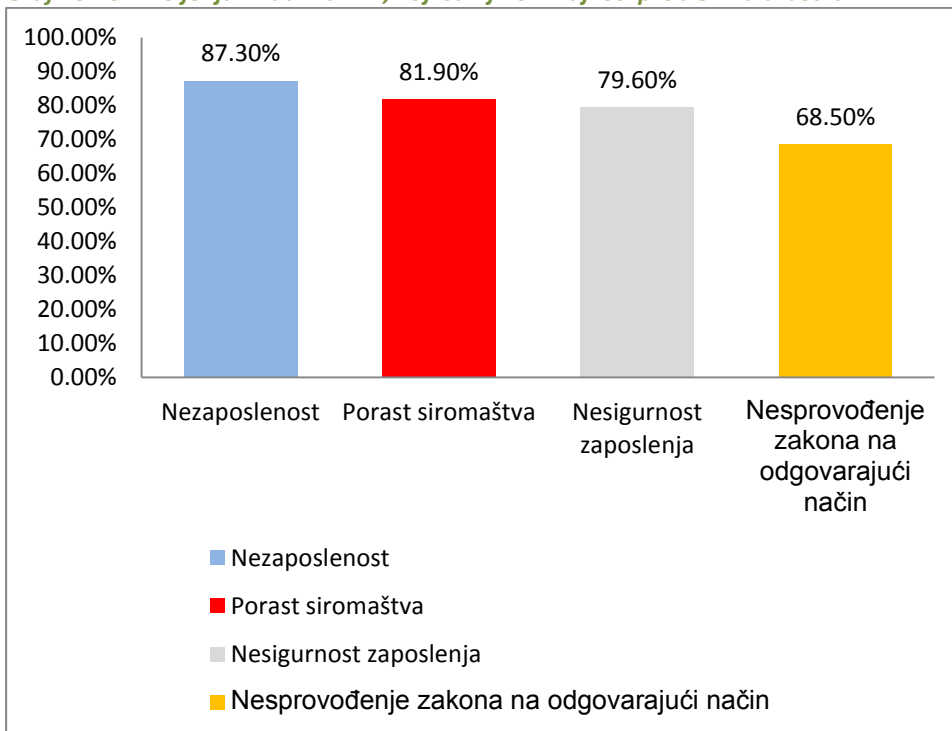
Grafikon 5. Čine li vlasti dovoljno da zadrže mlade u BiH?

Izvor: Udruženje ZUM, Istraživanje o položaju mladih u BiH 2017. godine

Prema istraživanju koje je proveo UNDP „Socio-ekonomske percepcije mladih u BiH“ od augusta do oktobra 2016. godine, na grafikonu br. 6., mogu se vidjeti, koji su najveći problemi mladih u društvu. Na prvom mjestu su nezaposlenost ili 87,3%, zatim porast siromaštva ili 81,9%, nesigurnost zaposlenja 79,6% i nesprovođenje zakona na odgovarajući način ili 68,5%.

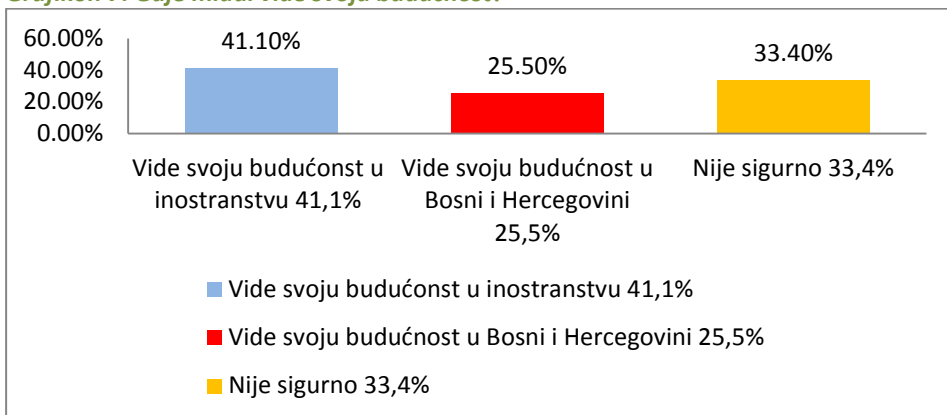
Grafikon 6. Mišljenja mladih u BiH, koji su njihovi najveći problemi u društvu

Izvor: UNDP, Socio-ekonomske percepcije mladih u BiH

Na grafikonu br. 7. uočava se da mladi najviše svoju budućnost vide u inostranstvu ili 41,1%, dok samo 25,5% svoju budućnost vide u Bosni i Hercegovini, a 33,4% nije sigurno. Prethodni grafikoni prikazuju nezadovoljstvo mladih trenutnom situacijom, pa grafikon broj 7. prikazuje povećanu želju za odlaskom u inostranstvo i rezultat je nezadovoljstva mladih.

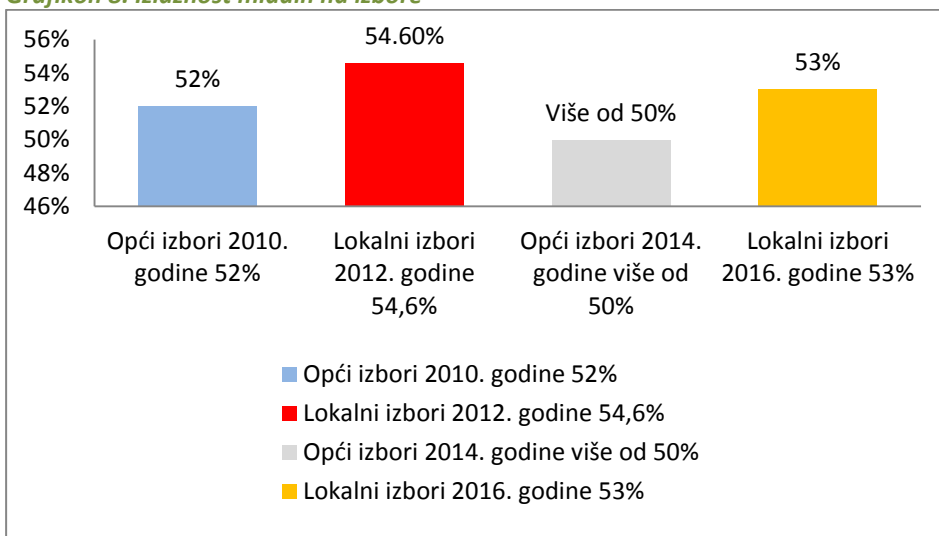
Grafikon 7. Gdje mladi vide svoju budućnost?

Izvor: UNDP, Socio-ekonomske percepcije mladih u BiH

Na grafikonu br. 8. prikazana je izlaznost mladih na izbore 2010, 2012, 2014. i 2016. godine. Najveća izlaznost mladih je bila na lokalnim izborima 2012. godine 54,6%, a najmanja izlaznost na općim izborima 2010. godine, 52%. Na lokalnim izborima 2016. godine izlaznost je bila 53%, a na općim izborima 2014. godine je bila nešto veća od 50%.

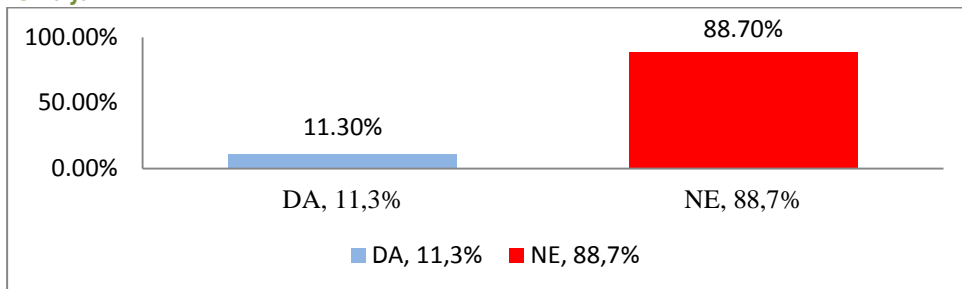
Grafikon 8. Izlaznost mladih na izbore

Izvor: Mreža mira.net, Zašto mladi (ne) glasaju na izborima; Institut za razvoj mladih KULT, Znete li procenat mladih glasača na proteklim lokalnim izborima 2012.; Institut za razvoj mladih KULT, Mladi nisu pasivni – Izlaznost mladih na izbore u BiH

Na grafikonu br. 9. može se vidjeti učešće u aktivnostima čiji je cilj jačanje saradnje sa mladima iz drugih zemalja i samo 11,3% mladih je učestvovalo u takvim aktivnostima, a većina ili 88,7% nije učestvovalo, što govori o nedovoljnoj uključenosti mladih u jačanju saradnje sa mladima iz drugih zemalja.

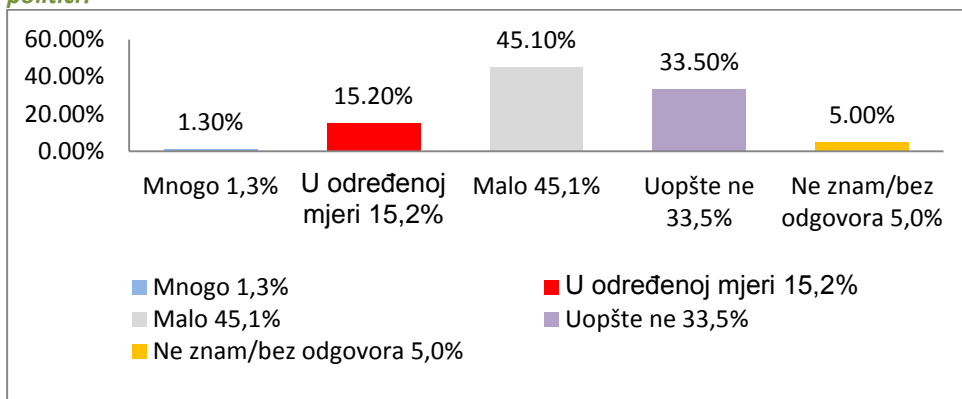
Grafikon 9. Učešće u aktivnostima čiji je cilj jačanje saradnje sa mladima iz drugih zemalja

Izvor: UNDP, Socio-ekonomske percepcije mladih u BiH

Na grafikonu br. 10. prikazuje se mišljenje mladih o mladima koji ih zastupaju u politici. Najviše mladih je odgovorilo da ih slabo zastupaju ili 45,1%, a 33,5% da ih uopšte ne zastupaju. Samo 1,3% misli da ih dobro zastupaju, a 15,2% da ih zastupaju u određenoj mjeri, dok 5% ne zna, što pokazuje da mladi koji imaju učešće u odlučivanju o problemima mladih ne postižu zadovoljavajuće rezultate.

Grafikon 10. U kojoj mjeri osjećate da vas zastupaju mladi ljudi koji su aktivni u politici?

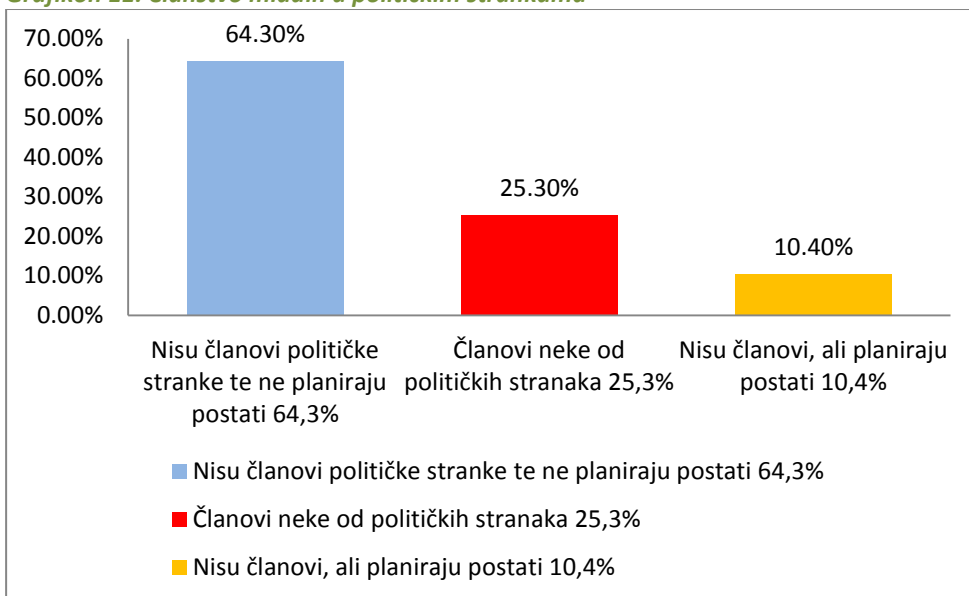

Izvor: UNDP, Socio-ekonomske percepcije mladih u BiH

Na grafikonu br.11. prikazano je koliko su mladi uključeni u političke stranke ili se planiraju uključiti. Veći broj, odnosno 64,3% nisu članovi političke stranke, te ne planiraju postati, a 25,3% su članovi neke političke stranke, dok 10,4% nisu članovi političke stranke, ali planiraju postati.

Ovaj grafikon govori o nezainteresovanosti mladih ljudi u uključivanje u politički život, a iskazuju nezadovoljstvo položajem mladih, pa bi trebali ličnim angažmanom nastojati promijeniti takvo stanje.

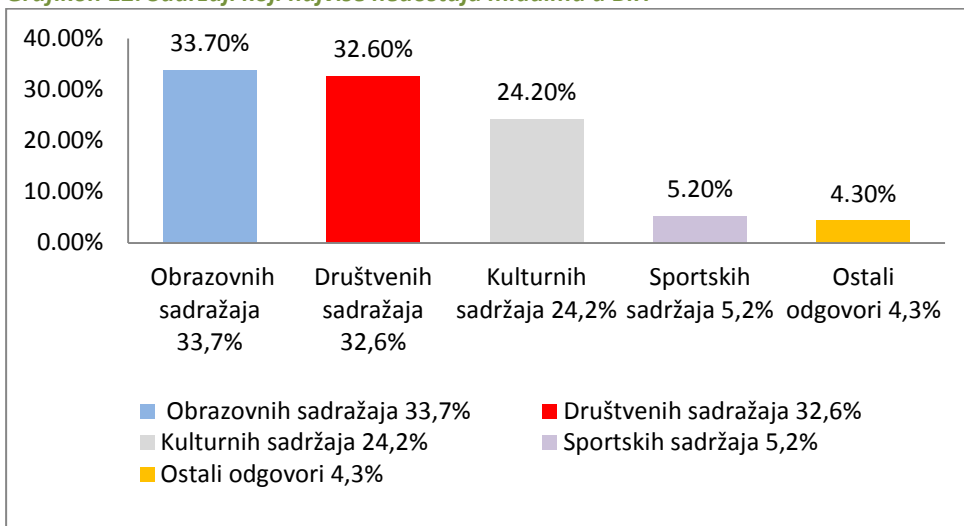
Grafikon 11. Članstvo mladih u političkim strankama

Izvor: Udruženje ZUM, Istraživanje o položaju mladih u BiH 2017. godine

Na grafikonu br. 12. prikazano je koji sadržaji najviše nedostaju mladima u BiH. Na prvom mjestu je nedostatak obrazovnih sadržaja ili 33,7%, zatim slijedi nedostatak društvenih sadržaja ili 32,6%, kulturnih sadržaja ili 24,2%, sportskih sadržaja 5,2% i ostali odgovori ili 4,3%.

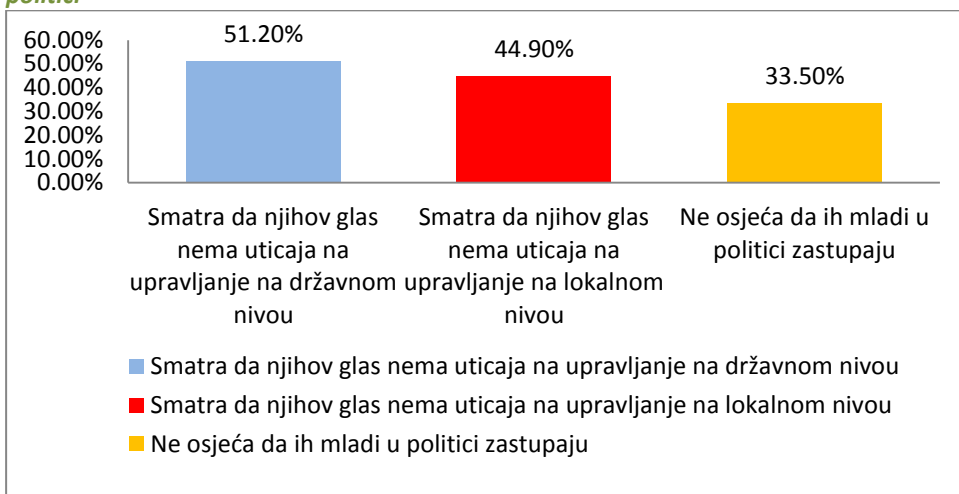
Grafikon 12. Sadržaji koji najviše nedostaju mladima u BiH

Izvor: Udruženje ZUM, Istraživanje o položaju mladih u BiH 2017. godine

Na grafikonu br. 13. prikazano je mišljenje mladih o njihovom uticaju na upravljanje i zastupanje mladih u politici, pa 51,2% mladih smatra da njihov glas nema uticaja na upravljanje na državnom nivou, 44,9% mladih smatra da njihov glas nema uticaja na upravljanje na lokalnom nivou, a 33,5% ne osjeća da ih mladi u politici zastupaju.

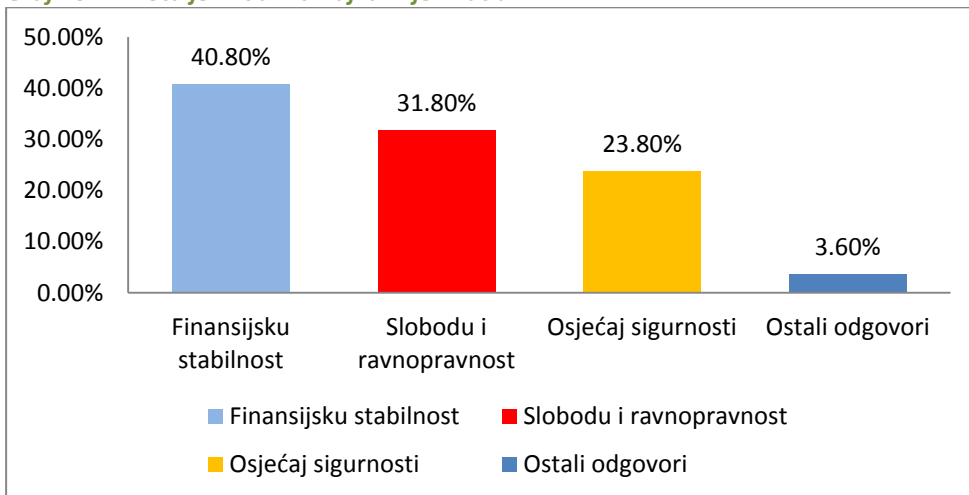
Grafikon 13. Mišljenje mladih o njihovom uticaju na upravljanje i zastupanje mladih u politici

Izvor: UNDP, Socio-ekonomske percepcije mladih u BiH

Na grafikonu br. 14. prikazano je šta je mladima najvažnije imati. Najvažnije im je imati finansijsku stabilnost ili 40,8%, zatim slobodu i ravnopravnost ili 31,8%, osjećaj sigurnosti ili 23,8% i ostali odgovori 3,6%, što ponovo potvrđuje stav o lošoj finansijskoj situaciji mladih.

Grafikon 14. Šta je mladima najvažnije imati?

Izvor: Udruženje ZUM, Istraživanje o položaju mladih u BiH 2017. godine

Iskustva zemalja iz regiona i Evropske unije o uređenju pitanja od interesa za mlade ljude

Republika Srbija

Zakon o mladima Srbije, donesen je 2011. godine, uređuje omladinsku politiku u Srbiji čime se institucionalizuje briga o mladima. Srbija je usvojila Nacionalnu strategiju za mlade za period 2015-2025. godine. Strategija uređuje principe za unapređenje društvenog položaja mladih i stvaranje uslova za ostvarivanje prava i interesa mladih u svim oblastima. Zasniva se na opredjeljenju države da radi sa mladima i za mlade kao i da teži obezbjeđivanju uslova koji će omogućiti mladima da u potpunosti

dostignu potencijale, aktivno učestvuju u društvu, doprinoseći ne samo sopstvenom razvoju, već i razvoju društva.⁸

Krovna organizacija mladih Srbije (KOMS) predstavlja najviše predstavničko tijelo mladih u Srbiji. KOMS je Savez udruženja koji trenutno okuplja 95 organizacija članica sa teritorije Republike Srbije.

Republika Makedonija – Agencija za mlade

U Makedoniji je 2018. godine počeo proces izrade Zakona o mladima, u čijoj izradi učestvuje i Agencija za mlade i sport Makedonije.⁹ Usvojena je Nacionalna strategija za mlade za period 2016-2025. godine i Akcijski plan za provođenje Nacionalne strategije.

Makedonija ima Agenciju za mlade i sport i njen osnivač je vlada Republike Makedonije. U svom djelokrugu ima sljedeće sektore: sektor za sport, sektor za mlade, sektor za kapitalne investicije, sektor za ljudske resurse i sektor za finansijske poslove.

Sektor za mlade provodi aktivnosti vezane za interesovanja i potrebe mlade populacije u zemlji i prepoznavanje uloge mladih u razvoju Makedonije, kao pozitivne pokretačke sile i promotora novih vrijednosti društva i države. Funkcije sektora mladih su, razvijanje aktivne politike usmjeravanja prema potrebama mladih ljudi, zagovaranje jednakih mogućnosti obrazovanja i kulturne svijesti mladih ljudi, priznavanje, podršku i razvoj neformalnog obrazovanja i njezinih nosilaca, uspostavljanje ravnoteže i saradnje između obrazovanja i osposobljavanja na tržištu rada i razvoj novih tehnologija, integracija mladih ljudi u radni proces, bez obzira na socio-kulturnu pozadinu, uspostavljanje partnerstva između državnih tijela i privatnog sektora u

⁸ *Strategija za mlade Republike Srbije 2015-2025.*,

<https://www.mos.gov.rs/vest/usvojena-nacionalna-strategija-za-mlade-za-period-od-2015-do-2025-godine?lang=lat>.

⁹ *Održan je prvi sastanak u vezi Zakona za mlade.*

<http://www.ams.gov.mk/pocetna/20-odnosi-so-javnosta/soopstenija/1306-odrzhan-prv-javen-nastan-za-zakon-za-mladi>.

području zapošljavanja mladih, podizanje kvaliteta života mladih ljudi kroz slobodno vrijeme u korisnim društveno-edukativnim aktivnostima, poticanje svijesti mladih o obiteljskim vrijednostima i solidarnosti u zajednici i društvu, distribuciju i pristup informacijama i obrazovanju mladih ljudi radi zaštite njihovog zdravlja, koordinirani pristup sa državnim i nevladinim sektorom za zaštitu mladih i promovisanje zdravog načina života.¹⁰

Sektor za sport priprema Program razvoja sporta u Makedoniji, prati realizaciju međunarodnih sportskih događaja i manifestacija.¹¹

Švedska – Agencija za mlade

Švedska nema Nacionalni Zakon o mladima, ali postoji druga legislativa koja se bavi mladima, kao što su Zakon o posebnoj brizi za mlade ljude. Agencija za mlade i civilno društvo je vladina agencija. Djelokrug Agencije je omladinska politika i politika usmjerena na civilno društvo. Bavi se rješavanjima problema mladih, a to su posao, stanovanje, obrazovanje, zdravlje, slobodno vrijeme. Ima zadatak da radi na obezbjeđivanju perspektive za mlade i pružanju podrške opštinama u njihovoj omladinskoj politici. Prati ciljeve postavljene za nacionalnu omladinsku politiku od strane Parlamenta i Vlade i podržava opštine u njihovoj omladinskoj politici, distribuira fondove organizacijama civilnog društva projektima i formira mreže sa relevantnim vladinim agencijama i organizacijama.¹²

Agencija distribuira grantove kako bi podstakla više ljudi da se pridruže organizacijama i da se uključe u pitanja i politike Evropske unije, projektima koji rade na borbi protiv diskriminacije i promovišu jednakost,

¹⁰ Sektor za mlade, Agencija za mlade i sport Makedonije, <http://www.ams.gov.mk/za-agencijata/sektori/sektor-mladi>.

¹¹ Sektor za sport, Agencija za mlade i sport Makedonije, <http://www.ams.gov.mk/za-agencijata/sektori/sektor-sport>.

¹² O Agenciji za mlade i civilno društvo, <https://eng.mucf.se/about-us>.

organizacijama koje promovišu jednakost između žena i muškaraca, međunarodnoj saradnji u okviru Evropskog programa Erasmus+, grantove u oblasti volonterskih usluga, razmjene i partnerstva, za obuku i izgradnju mreže za osobe koje rada sa mladima.¹³

Prijedlog mjera i preporuka

Donošenje nove zakonske regulative

Bosna i Hercegovina nema Zakon o agencijama kojim bi se na jedinstven način uredio zakonski okvir prilikom osnivanja agencija. Postoji veliki broj agencija u BiH koje su osnovane po različitim zakonima, propisima, uredbama i odlukama Vlada, a neke posebnim zakonima koji su u djelokrugu rada agencija. Potrebno je donijeti Zakon o agencijama Bosne i Hercegovine, da bi se agencije osnivale po jednom zakonu. Zakonom o Agencijama bi se uredilo postojanje i rad agencija.

Donošenje Zakona o mladima BiH, kao krovnog zakona o mladima, koji bi regulisao konkretna prava Agencije za mlade BiH, njenu nadležnost u donošenju ili učestvovanju izrade Strategije za mlade, kao i svih drugih pitanja koja bi se odnosila na oblasti iz omladinskog sektora, kao što su: obrazovanje, zapošljavanje, socijalna i zdravstvena zaštite, stambeno zbrinjavanje, kao i mnoga druga pitanja: Zakona o učeničkom i studentskom standardu BiH i Zakona o studentskom radu BiH, koji bi bili preduslov za rješavanje problema mladih.

Bosna i Hercegovina ima Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju i Zakon o visokom obrazovanju, gdje su samo djelimično pobrojana studentska prava, a Zakon o učeničkom i studentskom standardu BiH regulisao bi konkretna prava učenika i studenata, kao i opći interes u oblasti učeničkog i studentskog standarda, podsticajno bi djelovao na

¹³ Grantovi, Agencija za mlade i civilno društvo, <https://eng.mucf.se/grants>.

koheziju mladih i vratio bi im vjeru u bolju budućnost. Zakon o volontiranju na nivou BiH, također je potrebno donijeti, jer je volontiranje aktivnost od interesa kako za Bosnu i Hercegovinu tako i za volontere.

Za osnivanje Agencije, nije uslov donošenje Zakona o agencijama, ali zbog potpunog zakonodavnog okvira, potrebno je donijeti Zakon o agencijama BiH i Zakon o mladima BiH.

Donošenje i usvajanje Strategije za mlade na nivou Bosne i Hercegovine

Strategija za mlade je dokument s programskim pristupom djelovanja prema mladima, što uključuje definisanje problema i potreba mladih, strateške pravce djelovanja, ciljeve strategije i mjere za realizaciju ciljeva strategije. Na nivou Bosne i Hercegovine ne postoji strateški dokument iz oblasti mladih. Bosna i Hercegovina treba donijeti Strategiju za mlade, koja bi se bavila rješavanjem problema mladih: zapošljavanje mladih ljudi, aktivnim učešćem u politici i društvu i volonterizmu, obrazovanjem, zdravstvenom zaštitom, socijalnom brigom i sigurnošću mladih. Agencija za mlade BiH bi mogla direktno učestovati u procesu izrade, kao i provođenju Strategije za mlade na nivou Bosne i Hercegovine, kao strateškog dokumenta od velikog značaja za mlade ljude.

Osnivanje Agencije za mlade BiH

Agencija za mlade BiH bi poticala aktivnije uključivanje mladih u društveni život zajednice i procese odlučivanja unutar društva. Zastupala bi interese svih mladih osoba, zalagala se za ravnopravnost spolova i jednake mogućnosti za sve mlade u Bosni i Hercegovini. Težila bi da postane uspješna i prepoznatljiva po svojim aktivnostima u BiH, po zalaganju za unapređenje okvira djelovanja mladih.

Sarađivala bi sa institucijama vlasti i zalagala se za poboljšanje uslova života mladih ljudi u Bosni i Hercegovini, aktivno bi sudjelovala u donošenju svih mjera, zakonskih propisa uključujući prijedloge novih i izmjene i dopune postojećih zakonskih rješenja i ostalih uredbi relevantnih za položaj mladih ljudi u saradnji sa ostalim institucijama državnog i nevladinog sektora.

Radila bi na ubrzanju punopravnog članstva Agencije za mlade Bosne i Hercegovine u Evropski omladinski forum, a Forum zagovara mnoge pozitivne mjere koje se tiču mladih. U svom djelokrugu rada Agencija bi imala osam oblasti, a to su:

- Zapošljavanje;
- Obrazovanje;
- Kultura i sport;
- Društveni aktivizam;
- Slobodno vrijeme;
- Stambeno zbrinjavanje;
- Sigurna i uređena zajednica;
- Antinacionalizam.

Osnivanje Agencije za mlade Bosne i Hercegovine

Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine treba prezentirati inicijativu za osnivanje Agencije za mlade Bosne i Hercegovine i istu uputiti Vijeću ministara Bosne i Hercegovine. Vijeće ministara BiH može donijeti odluku o osnivanju Agencije za mlade Bosne i Hercegovine na osnovu člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a član 17. glasi: „U ostvarivanju svojih prava i dužnosti Vijeće ministara donosi odluke, zaključke i rješenja, usvaja

nacrte i prijedloge zakona, analize, informacije, strategijska dokumenta, programe, sporazume, protokole i druga akta.“¹⁴

Agencija za mlade Bosne i Hercegovine bila bi upravna organizacija u sastavu Ministarstva civilnih poslova BiH, zadužena za pitanja mladih, a Ministarstvo civilnih poslova BiH bi donijelo odluke o propisima i načinu rada Agencije. Ministarstvo civilnih poslova utvrdilo bi jasne mehanizme za koordinaciju i procedure za izvještavanje, koordiniranje i sudjelovanje u razvijanju sveukupnih politika za odgovorajući sektor u kojem djeluje Agencija, te koordiniralo i sudjelovalo u razvijanju novih propisa i provedbenih akata.

S obzirom da u okviru Ministarstva civilnih poslova BiH već postoji Komisija za mlade, moguće je preinačiti ovu Komisiju u Agenciju. Komisija za mlade je osnovana posebnom odlukom Vijeća ministara BiH te mu je donešen pravilnik o radu. Po tom pravilniku odlučeno je da će se Komisija za mlade sastojati od predstavnika Ministarstva civilnih poslova BiH koji će predsjedavati komisijom, po jedan predstavnik entitetskih resornih ministarstava koji su zamjenici predsjedavajućeg te predstavnika mladih iz nevladinog sektora.

U skladu sa članom 6. tačka 4. Poslovnika o radu Vijeća ministara BiH: „Predsjedavajući Vijeća ministara potpisuje odluke i druge akte koje donosi Vijeće ministara BiH, kao i prijedloge, mišljenja, izjašnjenja i inicijative koje utvrđuje Vijeće ministara i dostavlja Parlamentu i Predsjedništvu BiH, u skladu sa odlukama Vijeća ministara BiH.“¹⁵

Posebnim zakonom mogu se osnivati samostalne upravne organizacije iz nadležnosti Vijeća ministara BiH. Prava i dužnosti, kao i druga pitanja od

14 Zakon o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“, br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08, http://www.ads.gov.ba/v2/attachments/1977_zakon_o_vijecu_ministara_integralni.pdf

15 Poslovnik o radu Vijeća ministara Bosne i Hercegovine 2003. godine, http://www.vijeceministara.gov.ba/pdf_doc/default.aspx?id=8096&langTag=bs-BA.

značaja za rad samostalnih upravnih organizacija uređuju se Zakonom o upravi i posebnim zakonima i propisima.

Zakon o upravi („Službeni glasnik BiH“ br. 32/02, 102/09 i 72/17), u poglavlju Opće odredbe u članu 3. navodi: „Organe uprave osniva Parlamentarna Skupština BiH na prijedlog Vijeća ministara BiH, u skladu sa Ustavom BiH.“

U poglavlju VI – Načelna organizacija organa uprave, podnaslov 2. Osnivanje organa uprave, u članu 50. se navodi: „Upravne organizacije mogu se osnivati kao samostalne upravne organizacije i kao upravne organizacije u sastavu ministarstava. Upravne organizacije osnivaju se u obliku uprava, agencija, zavoda, direkcija, instituta, centara ili ureda“, a u članu 51. se navodi: „Agencija se osniva za obavljanje određenih stručnih i drugih poslova iz okvira nadležnosti BiH koji pretežno zahtijevaju primjenu stručnih i naučnih metoda rada i s njima povezanih upravnih poslova“.¹⁶

Odbor za unutrašnju politiku pri Vijeću ministara BiH je koordinaciono tijelo za oblast iz djelokruga rada između ostalog Ministarstva civilnih poslova.

Poslije donošenja odluke Vijeća ministara BiH o osnivanju Agencije za mlade Bosne i Hercegovine, Vijeće ministara BiH imenuje privremenog direktora javne agencije, koji pod nadzorom Vijeća ministara priprema početak rada javne Agencije, sve do održavanja osnivačke Skupštine Agencije.

Pravni osnov za osnivanje Agencije za mlade BiH se temelji i na poštivanju osnovnih ljudskih prava i sloboda, kao i načela demokratije zasnovane i međunarodnim konvencijama iz oblasti omladinskih djelatnosti. Agencija za mlade BiH radila bi na donošenju i usvajanju Zakona o mladima BiH, kao krovnog zakona, koji bi uredio pitanja od

*16 Zakon o upravi, „Službeni glasnik BiH“, br. 32/02, 102/09, 72/17,
http://www.ads.gov.ba/v2/attachments/1979_Zakon_o_upravi_precisceni.pdf.*

interesa za život, položaj i djelovanje mladih ljudi u BiH i sadržavao bi razvojne planove i programe djelovanja koji se odnose na mlade, kao i Zakona o učeničkom i studentskom standardu BiH i Zakona o studentskom radu BiH, koji bi bili preduslov za rješavanje problema mladih. Bosna i Hercegovina ima Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju i Zakon o visokom obrazovanju, gdje su samo djelimično pobrojana studentska prava, a Zakon o učeničkom i studentskom standardu BiH regulisao bi konkretna prava učenika i studenata, kao i opći interes u oblasti učeničkog i studentskog standarda, podsticajno bi djelovao na koheziju mladih i vratio bi im vjeru u bolju budućnost, a također bi insistirala i radila na izradi Zakona o agencijama BiH i Zakona o volontiranju BiH.

Potrebno je donijeti Zakon o agencijama Bosne i Hercegovine, da bi se agencije osnivale po jednom zakonu. Zakonom o agencijama BiH bi se uredilo postojanje i rad agencija. Za osnivanje Agencije, nije uslov donošenje Zakona o agencijama, ali zbog potpunog zakonodavnog okvira, potrebno je donijeti Zakon o agencijama BiH.

Agencija za mlade BiH bi se finansirala iz budžeta institucija Bosne i Hercegovine, ali i iz vlastitih prihoda. Vlastiti prihodi bi mogli biti donacije, dobrovoljni prilozi, prihodi od publikacija, prihodi stečeni izradom projekata, organizovanjem obuka i treninga.

Ustav Bosne i Hercegovine u članu IV 4. b), navodi da je Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine nadležna za odlučivanje o izvorima i iznosu sredstava za rad institucija Bosne i Hercegovine i za međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine.¹⁷

Odluka za osnivanjem Agencije za mlade proizilazi iz činjenice da se postojeći organi koji se bave pitanjima mladih, nedovoljno bave tim pitanjem i rezultati su ispod očekivanja, pa bi agencija prepoznavanjem problema mladih doprinijela poboljšanju rješavanja njihovih problema.

¹⁷ Ustav Bosne i Hercegovine,
http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf.

Međunarodne organizacije su do sada pružale pomoć većini omladinskih nevladinih organizacija u BiH, ali ta pomoć slabi. Kako te organizacije ne bi bile prepuštene same sebi, potrebno je da se državne institucije pobrinu za njih, jer bez adekvatne pomoći nisu u mogućnosti zadovoljiti osnovne potrebe mladih.

Zakonodavni okviri u kojima se definišu pravci djelovanja prema mladima su temelj za stvarno i aktivno implementiranje politika mladih u Bosni i Hercegovini. Agencija za mlade na državnom nivou, doprinijela bi buđenju mladih iz pasivnog okruženja u društvo humanista i aktivista. Ulaganje u mlade ljude je dugoročna i kvalitetna investicija i sav trud, rad i finansijska sredstva uložena u njih, stvaraju bolju budućnost. Jedan od ciljeva Agencije bio bi izgradnja što bolje saradnje sa vlastima na svim nivoima, jer je to temelj izgradnje pravednih društvenih odnosa i uvažavanje mladih ljudi kao potencijala društvenog razvoja. Agencija za mlade zastupala bi interese svih mladih ljudi i provodila programe namijenjene mladim ljudima.

Unutrašnja organizacija Agencije za mlade BiH uredila bi se Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji. U unutrašnjem sastavu Agencije bi se trebali nalaziti predstavnici resornih ministarstava kao i u Komisiji ali bi se njihova pozicija i uloga korigovala. Po dosadašnjoj odluci ti predstavnici su potpredsjednici Komisije.

Pravilnik Agencije donosi Ministarstvo civilnih poslova BiH, na prijedlog direktora Agencije i uz neobavezujuće preporuke entitetskih resornih ministarstava, uz saglasnost Vijeća ministara BiH. Direktor Agencije za svoj rad i rad Agencije odgovoran je Ministarstvu civilnih poslova BiH i Vijeću ministara BiH. Zaposleni u Agenciji bili bi državni službenici i zaposlenici, čiji bi se broj i struktura uredili Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije. Radni odnosi državnih službenika koji bi radili u Agenciji uredili bi se Zakonom o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine. Agencija bi se u svojoj organizacijskoj strukturi sastojala iz entitetskih predstavnika ministarstava i bila bi

centralno mjesto za zajedničko kreiranje politika i strategija koje bi se sprovodile na entitetskim i nižim nivoima.

Agencija za mlade BiH u svom okviru djelovanja imala bi Odsjek Mreža mladih, koja bi se zalagala za interese i dobrobit mladih ljudi na načelima tolerancije, razumijevanja, te poštivanja njihovih prava i potreba. Članovi Mreže mladih BiH, mogu postati sve organizacije koje se bave mladima i za mlade.

Djelokrug rada Agencije za mlade BiH

Agencija za mlade BiH bi poticala aktivnije uključivanje mladih u društveni život zajednice i procese odlučivanja unutar društva. Zastupala bi interese svih mladih osoba u Bosni i Hercegovini. S obzirom da bi Agencija vukla svoje osnivanje iz Komisije za mlade i uzimajući u obzir trenutne nadležnosti institucija na državnom i entitetskom nivou ova Agencija bi naslijedila i posao krovnog koordinirajućeg tijela za entitetske resore.

Težila bi da postane uspješna i prepoznatljiva po svojim aktivnostima u Bosni i Hercegovini, po zalaganju za unapređenje okvira djelovanja mladih, težila bi uspostavljanju saradnje između obrazovanja i osposobljavanja na tržištu rada, kao i razvoju novih tehnologija. Aktivnosti koje bi realizovala i ostvarivala imale bi značajan uticaj na aktuelne društveno-političke teme. Bila bi prepoznata kao organizacija koja sudjeluje u osnaživanju i razvoju partnerskih odnosa s drugim krovnim organizacijama mladih, ali i drugim udruženjima, a neke od aktivnosti bi mogli obavljati zajednički. Agencija bi davala podršku talentovanim učenicima, studentima, mladim autorima i naučnicima i drugim mladim ljudima.

Koordiniranje svih aktivnosti koje su u vezi sa mladima, sa omladinskim organizacijama na lokalnom, kantonalnom, entitetskom nivou bila bi nadležna Agencija, sarađujući sa međunarodnim organizacijama za

mlade, a u cilju poboljšanja položaja mladih, uslova njihovog življenja i na unapređenju statusa mladih. U svojoj organizacijskoj strukturi i radu primjenjivala bi evropske standarde i zalagala se za dostizanje evropskih standarda vezanih za pitanja mladih.

Agencija bi mogla direktno učestvovati u procesu izrade, kao i provođenju Strategije za mlade na nivou države Bosne i Hercegovine, kao strateškog dokumenta od velikog značaja za mlade ljude. Sarađivala bi sa institucijama vlasti i zalagala se za poboljšanje uslova života mladih ljudi u Bosni i Hercegovini, aktivno bi sudjelovala u donošenju svih mjera, zakonskih propisa uključujući prijedloge novih i izmjene i dopune postojećih zakonskih rješenja i ostalih uredbi relevantnih za položaj mladih ljudi u saradnji sa ostalim institucijama državnog i nevladinog sektora. Agencija bi upućivala prijedloge i inicijative prema Vijeću ministara BiH i Parlamentarnoj skupštini BiH, kao i prema međunarodnim i drugim institucijama o pitanjima od značaja za mlade.

Mladi trebaju pravovremeno biti informisani o svim pitanjima koja su od interesa za njih. Nedostatak informacija predstavlja ključni problem nedovoljnog omladinskog aktivizma, stoga bi mladi putem Agencije, mogli dobiti sve potrebne informacije na jednom mjestu, o edukacijama, volontiranju, ponudama za posao, obrazovanju. Bitno je da što veći broj mladih ljudi dobije na vrijeme informacije i da se upozna što veći broj poslodavaca na jednom mjestu. Također, mladi će dobiti sve potrebne informacije o zakonskoj regulativi i strategiji za mlade.

Agencija bi radila na ubrzanju svog punopravnog članstvu Evropski omladinski forum. Forum zagovara mnoge pozitivne mjere koje se tiču mladih, kao što su, priznavanje omladinskog rada, neformalnog obrazovanja, prava volontera i sl. Tako bi se organizacije iz Bosne i Hercegovine, preko Agencije za mlade mogle uključiti u rad radnih i ekspertskih grupa Foruma, učestvovati na događajima, usavršavanjima i sl., kao i u mnoge inicijative Foruma. Agencija za mlade bi mogla uspostaviti direktnu saradnju sa mnogim članicama Foruma. Evropski omladinski forum je prepoznat od strane najvažnijih aktera omladinske

politike u Evropi. Saraduje sa Evropskom unijom, a naročito sa Evropskim parlamentom, Savjetom Evropske unije, Ekonomskim i socijalnim komitetom, Komitetom regiona itd. Postoje tri tipa članstva u Forumu: posmatrač, kandidat i punopravno članstvo.¹⁸ Shodno tome Agencija bi mogla zatražiti status posmatrača u cilju praćenja dobrih praksi i unapređenja omladinskog civilnog sektora u BiH.

Rad Agencije bi bio nezavisan i dostupan javnosti, a javnost rada se ostvaruje u skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini.

U svom djelokrugu Agencija bi imala osam oblasti, a to su:

Zapošljavanje mladih ljudi

Svjedoci smo stalnom odlasku mladih ljudi iz zemlje u potrazi za boljim, stabilnijim i sigurnijim životom. Postoje mnogi razlozi odlaska mladih ljudi iz zemlje, a kao primarni razlog mladi navode nezaposlenost. Rješavanjem problema nezaposlenosti zaustavio bi se odlazak mladih ljudi iz Bosne i Hercegovine.

Omogućiti mladima da po završetku školovanja obavljaju pripravnički staž, odnosno da im se osigura prvo radno iskustvo. Agencija bi kreirala jedinstveni prostor za zapošljavanje i jedinstvenu strategiju zapošljavanja, tako što bi uspostavila koordinaciju sa entitetskim i kantonalnim zavodima za zapošljavanje i sa poslodavcima, te olakšala pristup informacijama vezanim za zapošljavanje. Omogućila bi edukacije kroz neformalno obrazovanje, kako bi bili što konkurentniji na tržištu rada. Poticala mlade na samozapošljavanje u privatnom sektoru, a oni koji rade u javnom sektoru poticala na edukaciju za napredovanje u službi. Zalagala bi se za transparentnije zapošljavanje u državnoj službi, te pokretanje javnih radova i društveno korisnog rada. Cilj Agencije bio bi zadržati mlade u Bosni i Hercegovini.

18 Evropski Forum mladih, <http://koms.rs/programi/medunarodni-nivo/evropski-forum-mladih-yfj/>.

Obrazovanje

Napredak svakog društva je slika obrazovanja u tom društvu, odnosno svako društvo se razvija onako kakvi su obrazovni procesi u tom društvu. Obrazovanje predstavlja osnovni temelj razvoja svake zajednice i neizostavan je dio svake socijalne države.

Agencija bi radila na kreiranju jedinstvenog obrazovnog prostora i jedinstvenog nastavnog plana i programa u Bosni i Hercegovini, na ukidanju dviju škola pod jednim krovom i drugih oblika segregacije u obrazovanju, na kreiranju politika za obezbjeđenju besplatnih udžbenika za svu djecu od prvog do devetog razreda u osnovnom obrazovanju, na modernizaciji škola i metodama izvođenja nastave, na poboljšanju studentskog standarda ulaganjem u studentske domove. Agencija bi se zalagala da obrazovanje mora biti dostupno svima.

Kultura i sport

Od velikog značaja za Bosnu i Hercegovinu jesu kulturno-historijski spomenici, koji su u direktnoj vezi sa turizmom. Bosna i Hercegovina ima bogato kulturno naslijeđe, ali joj nedostaje dogovor oko dobrog upravljanja u kulturnoj politici, angažmanu civilnog društva, institucijama kulture i umjetnosti.

Prisutnost tri različite monoteističke religije stvaraju sliku mješovitosti kultura, kao i razliku između njih, zasnovanu na zavidnom stepenu tolerancije i približavanja, te stvaranja jedinstvenog kulturnog obrasca. Dolazak većeg broja turista daje prednosti za bolje poslovanje usluga prenoćišta, ugostiteljstva i prodaje, kao i drugih uslužnih djelatnosti, što povlači za sobom i nova radna mjesta.

Sport pozitivno utiče na psihofizičko zdravlje. Donošenjem Zakona o sportu na državnom nivou, stvoreni su uslovi za sistemsko rješavanje pitanja sporta na nivou BiH. Agencija bi se zalagala za implementiranje Zakona o sportu BiH. Institucije koje su primarno nadležne za pitanja

kulture i sporta, su nadležna ministarstva na nivou entiteta, a na državnom nivou je Ministarstvo civilnih poslova BiH. Projekti Agencije u ovoj oblasti bili bi: uraditi strategije razvoja kulture i sporta, implementirati Zakon o sportu, povećati broj sportskih terena, objekata i staza u cijeloj Bosni i Hercegovini, promovisati i štititi kulturno-historijsko naslijeđe Bosne i Hercegovine.

Agencija bi učestvovala u pripremi Programa razvoja sporta u BiH, saradivala bi sa drugim udruženjima koji obavljaju sportske aktivnosti, pratila bi realizaciju međunarodnih sportskih događaja i manifestacija. Pomagala bi u prevazilaženju slabosti u postojećem sistemu nadležnim entitetskim i kantonalnim ministarstvima, ali i cjelokupnoj sportskoj zajednici da ostvare potrebna poboljšanja u reformi.

Mladi nemaju jednake mogućnosti pristupa kulturnim ustanovama i sportskim manifestacijama, zbog finansijske odnosno socijalne nejednakosti, a Agencija bi radila na ukidanju nejednakosti, tako da mladi imaju besplatan pristup kulturnim ustanovama i sportskim manifestacijama.

Društveni aktivizam

Bez društvenog aktivizma mladih i sa nedostatkom participacije mladih u procesima odlučivanja, zakoni i politike koje se kreiraju u BiH nisu u stanju da odgovore na neke od ključnih problema sa kojima se suočavaju mladi. Kada govorimo o participaciji mladih u političkom životu, obrazovnom sistemu, volontiranju, humanitarnim aktivnostima, niti u jednom polju situacija nije zadovoljavajuća. Aktivizam mladih, predstavlja prije svega uključivanje mladih u proces donošenja odluka, a to bi Agencija poticala. Pored učešća u procesu donošenja odluka aktivizam mladih podrazumijeva i veći interes mladih za politička zbivanja, u smislu da nisu pasivni, a što podrazumijeva glasanje na izborima. Samo 16% mladih je zainteresovano za društvena dešavanja, a 87 % mladih smatra da nemaju uticaja na odluke koje se donose. Mladi trebaju biti i korektivni faktor politikama na svim nivoima vlasti kroz svoje djelovanje i

ukoliko žele uticati na stanje u društvu, moraju dobiti priliku da budu aktivisti u organizacijama koje se bave mladima.

Agencija bi svoj rad usmjerila na ukazivanje da mladi jednako vrijede, bez obzira gdje žive, kako se zovu ili kojem socijalnom staležu pripadaju i da se trebaju jednako tretirati, a da Zakon o mladima treba biti jedinstven za cijelu BiH.

Slobodno vrijeme

Za mlade osobe je veoma bitno da imaju organizovano slobodno vrijeme. Razne aktivnosti, sportske, kreativne ili obrazovne kod mladih osoba razvijaju njihove interese i talente, utiču na samopouzdanje, razvijaju socijalizaciju, nude mogućnost druženja i timskog rada. Mladi imaju važnu ulogu u razvoju pojedinca i zajednice u poboljšanju društvenih odnosa.

Agencija bi se zalagala za društvo kojeg mladi rado smatraju svojim domom i u kojem se osjećaju komotno, ispunjeno i korisno, zato što imaju priliku da kvalitetno koriste svoje slobodno vrijeme, kao i da razvijaju društvene vještine.

Projekti koje bi Agencija podržala su jednodnevne ekskurzije unutar BiH, obezbjeđenje prostora za rad i djelovanje mladih, obavezne nastavne aktivnosti, kao i društveni rad. Tako bi Agencijau okviru ove oblasti radila na tome da slobodno vrijeme mladi iskoriste što organizovanije i kvalitetnije, kroz uključivanje u razne aktivnosti, kako bi doprinijeli svojoj okolini i zajednici.

Faktor motivacije mladih ljudi je da svoje slobodno vrijeme provedu kvalitetno, stoga bi Agencija radila na segmentu što boljeg informisanja mladih ljudi o mogućnostima kako da iskoriste svoje slobodno vrijeme, kroz odgovarajuće sadržaje, pomoći im da poboljšaju svoj kvalitet života, da razviju svoje vještine.

Stambeno zbrinjavanje mladih

Zavisnost mladih ljudi od roditelja je prisutna na ovim prostorima, kako zbog tradicionalnog i kulturološkog naslijeđa bh. društva, tako i ekonomske situacije u kojoj se država nalazi. Praksa da se mladi rano osamostaljuju, nije praska u Bosni i Hercegovini, a uzrok tome je nezaposlenost i nizak životni standard, skupi krediti na tržištu, te nedovoljni i nepovoljni programi vlada za pomoć mladima da se osamostale. Troškovi osamostaljenja su visoki i mladi ljudi nisu u mogućnosti kupiti ili izgraditi prvu nekretninu. Trenutni instrumenti i mjere koji se poduzimaju od strane vlada na svim nivoima u Bosni i Hercegovini nisu dovoljni za rješavanje stambenog pitanja mladih.

Agencija bi skrenula pažnju na ovaj problem vladama na svim nivoima, da kreiraju programe rješavanja stambenog pitanja mladih i njihovog prvog osamostaljenja kroz različite programe, a oni treba da obuhvataju: niže kamatne stope za kredite u odnosu na kamatne stope komercijalnih banaka; sufinansiranje kamatne stope od strane države, sufinansiranje dijela mjesečne rate kredita; pored kupovine stambenog prostora, krediti trebaju pokrivati i troškove izgradnje stambene jedinice, kao i rekonstrukcije. Potrebno je donijeti Zakon o subvencionisanju stambenih kredita, gdje bi se precizirali kriteriji i iznosi subvencije od strane države, a Agencija bi učestvovala u toj izradi.

Također, radi sistemskog rješavanja stambenog zbrinjavanja mladih, potrebno je usvojiti Zakon o društveno poticajnoj stanogradnji na državnom nivou, Zakon o neprofitnom socijalnom stanovanju, osnovati fondove za izgradnju stanova. Treba usvojiti „Stambene strategije“ koje će sadržavati „Strategije socijalnog stanovanja“.

Sigurna i uređena zajednica

Kriminalitet i osjećaj (ne)bezbjednosti, bitno je pitanje modernih društava u Evropi i šire, pa tako i u Bosni i Hercegovini. Državne i entitetske vlasti moraju preduzeti mjere da ojačaju lokalne vlade i lokalnu demokratiju, te da prihvate da su lokalne politike za redukciju kriminaliteta ključni elementi.

Projekti u kojima bi Agencija u ovoj oblasti insistirala su: izrada programa prevencije maloljetničke delikvencije, povećanje sigurnosti u školama, eliminacija nasilja na sportskim terenima, dislociranje kladionica i kockarnica od škola, povećanje sigurnosti mladih u saobraćaju.

Antinacionalizam

Antinacionalizam je odgovor nacionalizmu, kao što je antifašizam odgovor na fašizam. Ključni projekti u ovoj oblasti kojima bi se Agencija za mlade bavila su: pokretanje kampanje za kažnjavanje i zaustavljanje govora mržnje, zaustavljanje širenja nacionalizma, fašizma, šovinizma i mržnje na internetu, zabraniti rad fašističkim i nacionalističkim organizacijama. Usvojiti Zakon o zabrani fašističkih i neofašističkih organizacija, kojim bi se spriječilo i kaznilo podsticanje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje i nasilja među narodima i građanima i onemogućio bilo koji oblik djelovanja i registrovanja fašističkih i neofašističkih organizacija.¹⁹

19 Plan za mlade.

Šematski prikaz 1. Prikaz djelokruga rada Agencije za mlade BiH

Zaključak

Nakon urađene analize stanja položaja mladih ljudi u Bosni i Hercegovini i primjera dobrih praksi u zemljama regiona i Evropske unije, radi sistemskog rješavanja pitanja mladih, daju se sljedeće preporuke:

- donošenje nove zakonske regulative;
- donošenje i usvajanje Strategije za mlade na nivou Bosne i Hercegovine;
- osnivanje Agencije za mlade koja bi radila na poboljšanju cjelokupnog stanja mladih u osam oblasti (zapošljavanje mladih ljudi, obrazovanje, kultura i sport, društveni aktivizam, slobodno vrijeme, stambeno zbrinjavanje mladih, sigurna i uređena zajednica, antinacionalizam).

Odluka za osnivanjem Agencije za mlade proizlazi iz činjenice da se postojeći organi koji se bave pitanjima mladih, nedovoljno bave tim pitanjima, pa su rezultati ispod očekivanja, te bi Agencija prepoznavanjem problema mladih doprinijela poboljšanju statusa mladih. Poticala bi aktivnije uključivanje mladih u društvo i procese odlučivanja unutar društva, zastupala interese svih mladih u BiH, zalagala se za ravnopravnost spolova, društvenu uključenost i jednake mogućnosti za sve mlade ljude. Mladi ljudi mogu i trebaju voditi proces demokratizacije društva u Bosni i Hercegovini. Trebaju dati puni doprinos, kao i predložiti mjere za poboljšanje njihovih uslova života i omogućiti im da direktno ili indirektno sudjeluju u donošenju odluka, da se uključe u procese unapređenja sredine u kojoj žive. Omogućiti im da steknu znanja i vještine i tako ne budu samo posmatrači promjena, nego da svojim znanjem doprinesu razvoju društvenog napretka.

Kao primjer dobre prakse može se navesti Republika Makedonija i Švedska, koje su sistemski uredile oblast politike prema mladima, osnivanjem Agencije za mlade. U Makedoniji je to Agencija za mlade i sport, a u Švedskoj Agencija za mlade i civilno društvo.

Bibliografija

1. MASOVNI ODLAZAK MLADIH IZ BIH, HEINRICH-BÖLL-STIFTUNG, [HTTPS://BA.BOELL.ORG/SITES/DEFAULT/FILES/STUDIJA-MASOVNI-ODLAZAK-MLADIH-IZ-BIH.PDF](https://ba.boell.org/sites/default/files/studija-masovni-odlazak-mladih-iz-bih.pdf).
2. ZAKON O MLADIMA FBIH, "SLUŽBENE NOVINE FBIH", BR. 36/10, [HTTPS://WWW.FMKS.GOV.BA/KULTURA/LEGISLATIVA/FBIH/74.PDF](https://www.fmks.gov.ba/kultura/legislativa/fbih/74.pdf).
3. ZAKON O VOLONTIRANJU FBIH, "SLUŽBENE NOVINE FBIH", BR. 110/12, [HTTP://WWW.FBIHVLADA.GOV.BA/BOSANSKI/ZAKONI/2012/ZAKONI/37BOS.HTML](http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/zakoni/2012/zakoni/37bos.html).
4. ZAKON O MLADIMA FBIH, "SLUŽBENE NOVINE FBIH", BR. 36/10, [HTTPS://WWW.FMKS.GOV.BA/KULTURA/LEGISLATIVA/FBIH/74.PDF](https://www.fmks.gov.ba/kultura/legislativa/fbih/74.pdf).
5. VLADA KANTONA SARAJEVO USVOJILA NACRT STRATEGIJE PREMA MLADIMA KANTONA SARAJEVO, MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADU KANTONA SARAJEVO, [HTTP://MON.KS.GOV.BA/AKTUELNO/NOVOSTI-SA-VLADE/VLADA-KANTONA-SARAJEVO-USVOJILA-NACRTE-STRATEGIJA-PREMA-MLADIMA-KS-I-ZA](http://mon.ks.gov.ba/aktuelno/novosti-sa-vlade/vlada-kantona-sarajevo-usvojila-nacrte-strategija-prema-mladima-ks-i-za).
6. ZAKON O OMLADINSKOM ORGANIZOVANJU REPUBLIKE SRPSKE, "SLUŽBENI GLASNIK REPUBLIKE SRPSKE" BR. 98/04, 119/08 I 1/12, [HTTP://WWW.PM.RS.BA/WP-CONTENT/UPLOADS/2016/01/ZAKON-O-OMLADINSKOM-ORGANIZOVANJU-RS.PDF](http://www.pm.rs.ba/wp-content/uploads/2016/01/zakon-o-omladinskom-organizovanju-rs.pdf),
7. ZAKON O MLADIMA BRČKO DISTRIKTA, „SLUŽBENI GLASNIK BRČKO DISTRIKTA“ BR. 18/17, [HTTPS://SKUPSTINABD.BA/3-ZAKON/BA/ZAKON%20O%20MLADIMA%20BRCKO%20DISTRIKTA%20BIH/001%2018-17%20ZAKON%20O%20MLADIMA%20BRCKO%20DISTRIKTA%20BIH%20B.PDF](https://skupstinabd.ba/3-zakon/ba/zakon%20o%20mladima%20brcko%20distrikta%20bih/001%2018-17%20zakon%20o%20mladima%20brcko%20distrikta%20bih%20b.pdf).
8. STRATEGIJA ZA MLADU REPUBLIKE SRBIJE 2015-2025., [HTTPS://WWW.MOS.GOV.RS/VEST/USVOJENA-NACIONALNA-STRATEGIJA-ZA-MLADE-ZA-PERIOD-OD-2015-DO-2025-GODINE?LANG=LAT](https://www.mos.gov.rs/vest/usvojena-nacionalna-strategija-za-mlade-za-period-od-2015-do-2025-godine?lang=lat).
9. ODRŽAN JE PRVI SASTANAK U VEZI ZAKONA ZA MLADU, [HTTP://WWW.AMS.GOV.MK/POCHETNA/20-ODNOSI-SO-JAVNOSTA/SOOPSTENIJA/1306-ODRZHAN-PRV-JAVEN-NASTAN-ZA-ZAKON-ZA-MLADI](http://www.ams.gov.mk/pochetna/20-odnosi-so-javnosta/soopstenija/1306-odrzan-prv-javen-nastan-za-zakon-za-mladi),
10. SEKTOR ZA MLADU, AGENCIJA ZA MLADU I SPORT MAKEDONIJE, [HTTP://WWW.AMS.GOV.MK/ZA-AGENCIJATA/SEKTORI/SEKTOR-MLADI](http://www.ams.gov.mk/za-agencijata/sektori/sektor-mladi).
11. SEKTOR ZA SPORT, AGENCIJA ZA MLADU I SPORT MAKEDONIJE, [HTTP://WWW.AMS.GOV.MK/ZA-AGENCIJATA/SEKTORI/SEKTOR-SPORT](http://www.ams.gov.mk/za-agencijata/sektori/sektor-sport).

12. O AGENCIJI ZA MLADE I CIVILNO DRUŠTVO, [HTTPS://ENG.MUCF.SE/ABOUT-US.](https://eng.mucf.se/about-us)
13. GRANTOVI, AGENCIJA ZA MLADE I CIVILNO DRUŠTVO, [HTTPS://ENG.MUCF.SE/GRANTS.](https://eng.mucf.se/grants)
14. ZAKON O VIJEĆU MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE, „SLUŽBENI GLASNIK BIH“, BR. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 I 24/08,
[HTTP://WWW.ADS.GOV.BA/V2/ATTACHMENTS/1977_ZAKON_O_VIJEĆU_MINISTARA_INTEGRALNI.PDF.](http://www.ads.gov.ba/v2/attachments/1977_zakon_o_vijecu_ministara_integralni.pdf)
15. POSLOVNIK O RADU VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE 2003. GODINE,
[HTTP://WWW.VIJECEMINISTARA.GOV.BA/PDF_DOC/DEFAULT.ASPX?ID=8096&LANGTAG=BS-BA.](http://www.vijeceministara.gov.ba/pdf_doc/default.aspx?id=8096&langtag=bs-ba)
16. ZAKON O UPRAVI, „SLUŽBENI GLASNIK BIH“, BR. 32/02, 102/09, 72/17,
[HTTP://WWW.ADS.GOV.BA/V2/ATTACHMENTS/1979_ZAKON_O_UPRAVI_PRECISCENI.PDF.](http://www.ads.gov.ba/v2/attachments/1979_zakon_o_upravi_precisceni.pdf)
17. USTAV BOSNE I HERCEGOVINE,
[HTTP://WWW.CCBH.BA/PUBLIC/DOWN/USTAV BOSNE I HERCEGOVINE BOS.PDF.](http://www.ccbh.ba/public/down/ustav_bosne_i_hercegovine_bos.pdf)
18. EVROPSKI FORUM MLADIH,
[HTTP://KOMS.RS/PROGRAMI/MEDUNARODNI-NIVO/EVROPSKI-FORUM-MLADIH-YFJ/.](http://koms.rs/programi/medunarodni-nivo/evropski-forum-mladih-yfj/)
19. PLAN ZA MLADE.

Popis tabela, grafikona i šematski prikaz

POPIS TABELA

<u>TABELA 1. PRIKAZ ZAKONA O MLADIMA, STRATEGIJE ZA MLADE, AGENCIJE ZA MLADE</u>	12
<u>TABELA 2. BROJ NEZAPOSLENIH MLADIH OSOBA PO GODINAMA STAROSTI U FBiH U DECEMBRU 2018.</u>	13
<u>TABELA 3. BROJ NEZAPOSLENIH MLADIH OSOBA PO GODINAMA STAROSTI U BIH U DECEMBRU 2018.</u>	15

POPIS GRAFIKONA

<u>GRAFIKON 1. BROJ NEZAPOSLENIH MLADIH OSOBA PO GODINAMA STAROSTI U REPUBLICI SRPSKOJ U DECEMBRU 2018. GODINE.</u>	14
<u>GRAFIKON 2. BROJ NEZAPOSLENIH MLADIH OSOBA PO GODINAMA STAROSTI U BRČKO DISTRIKTU U DECEMBRU 2018. GODINE</u>	14
<u>GRAFIKON 3. JESU LI TRENUTNI ZAKONI U BIH POVOLJNI ZA MLADE?</u>	15
<u>GRAFIKON 4. DA LI SU MLADI UPOZNATI SA PROGRAMIMA I MJERAMA ZA MLADE KOJE PODUZIMAJU INSTITUCIJE U BIH?</u>	16
<u>GRAFIKON 5. ČINE LI VLASTI DOVOLJNO DA ZADRŽE MLADE U BIH?</u>	16
<u>GRAFIKON 6. MIŠLJENJA MLADIH U BIH, KOJI SU NJIHOVI NAJVEĆI PROBLEMI U DRUŠTVU.</u>	17
<u>GRAFIKON 7. GDJE MLADI VIDE SVOJU BUDUĆNOST?</u>	18
<u>GRAFIKON 8. IZLAZNOST MLADIH NA IZBORE</u>	18
<u>GRAFIKON 9. UČEŠĆE U AKTIVNOSTIMA ČIJI JE CILJ JAČANJE SARADNJE SA MLADIMA IZ DRUGIH ZEMALJA</u>	19
<u>GRAFIKON 10. U KOJOJ MJERI OSJEĆATE DA VAS ZASTUPAJU MLADI LJUDI KOJI SU AKTIVNI UPOLITICI?.</u>	19
<u>GRAFIKON 11. ČLANSTVO MLADIH U POLITIČKIM STRANKAMA</u>	20
<u>GRAFIKON 12. SADRŽAJI KOJI NAJVIŠE NEDOSTAJU MLADIMA U BIH</u>	21
<u>GRAFIKON 13. MIŠLJENJE MLADIH O NJIHOVOM UTICAJU NA UPRAVLJANJE I ZASTUPANJE MLADIH U POLITICI.</u>	21
<u>GRAFIKON 14. ŠTA JE MLADIMA NAJVAŽNIJE IMATI?</u>	22

ŠEMATSKI PRIKAZ

<u>ŠEMATSKI PRIKAZ 1. PRIKAZ DJELOKRUGA RADA AGENCIJE ZA MLADE BIH</u>	40
--	----